

De voorzitter:

Dit is de laatste vergadering van dit jaar en die kan ik natuurlijk niet sluiten zonder terug te blikken op het afgelopen jaar. Dat doe ik om te beginnen traditiegetrouw met een aantal cijfers. Van verschillende journalisten — ik zie Wouter de Winther en ik zal zo even alle journalisten noemen die op de publieke tribune zitten — kreeg ik de vraag: heeft de oproep van de heer Klaver tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen om te stoppen met scorebordpolitiek effect gehad? Als je kijkt naar de aantallen, is het antwoord nee. Met het aantal ingediende moties kunnen we de Top 2000 van de troon stoten. We hebben onze eigen top 4000. In totaal zijn er dit jaar 4.064 moties ingediend. Er zijn 3.050 schriftelijke vragen gesteld. Voor de Algemene Politieke Beschouwingen stonden er 129 meerderheidsdebatten en 100 dertigledendebatten op de lijst. We zagen daarna een kleine terugloop, maar we gaan het nieuwe jaar in met 125 meerderheidsdebatten en 85 dertigledendebatten.

Vroeger waren het vooral oppositiepartijen die de regering het vuur aan de schenen legden, maar dat hoeft niet meer. Nu doet de coalitie net zo hard mee met het indienen van moties en we zien zelfs coalitiepartijen dertigledendebatten aanvragen. Er zijn dit jaar tientallen en misschien wel honderden moties ingediend waarvan Kamerleden dachten: die maken echt het verschil. Om een voorbeeld te noemen: een motie die de regering verzoekt de mogelijkheid te onderzoeken van meer rustmomenten in de vroege ochtend. Deze motie is met algemene stemmen aangenomen.

En dan hebben we ook nog de plenaire debatten. In 2019 hebben we er in totaal 492 gevoerd. De langste plenaire vergadering duurde 17 uur en 35 minuten. Dat was op 4 juli en gek genoeg niet met de minister van VWS, Hugo de Jonge. Die constateerde tijdens de begrotingsbehandeling om één uur 's nachts — het debat was de dag ervoor om drie uur begonnen — dat het tijd werd om zijn bondigheidscoach te ontslaan. Hij zei: "Dat zal ik morgen gelijk doen. Coaches ontslaan, zo doen we dat in Rotterdam. Hij heeft het verdiend." Waarop de voorzitter zei: "Vaak gaan die coaches in Rotterdam vanzelf weg." Die voorzitter was ik niet.

Uit deze cijfers blijkt dat we niet zo terughoudend zijn met het inzetten van onze instrumenten en dat is jammer. Tegelijkertijd zie ik ook dat het onze rol is om de regering kritisch te bevragen en te controleren. Hoogleraar Wim Voermans schreef er gisteren over in de Volkskrant. Hij stelt dat het soms nodig is om vast te houden, om vragen te blijven stellen. Dat is geen scoringsdrang, maar nodig om informatie boven tafel te krijgen om onze controlerende rol goed te kunnen uitoefenen. Dat vraagt om het bewust en effectief omgaan met en het inzetten van onze instrumenten. De heer Van der Staaij zei dat ook al bij de herziening van het Reglement van Orde: "Dat kunnen we niet vastleggen. Het is iets wat we zelf moeten doen."

Ook in de commissies was het druk. Voor de buitenwereld is het misschien minder zichtbaar, maar het grootste deel van ons werk vindt daar plaats. Voor de

commissievoorzitters en ondervoorzitters betekent dat hard werken. In totaal hebben zij dit jaar 367 algemeen overleggen voorgezeten. Het leven van een commissievoorzitter is niet altijd eenvoudig. Daar kan de heer Anne Mulder als voorzitter van de commissie Financiën over meepraten. Een voorbereidingsgroep instellen met Pieter Omtzigt, Renske Leijten en Farid Azarkan, dat is vragen om problemen.

(Hilariteit)

De voorzitter:

Ik wil alle commissievoorzitters en -ondervoorzitters, en in het bijzonder de heer Anne Mulder, bedanken voor het werk dat zij hebben verzet.

(Hilariteit)

De voorzitter:

Er werd ook gereisd. Onder meer door mevrouw Agnes Mulder en de heren Moorlag, Sienot en Van der Lee. Ze gingen naar de klimaatop in Madrid. Als Kamerlid wil je het goede voorbeeld geven. Dus wat doe je dan? Je pakt de trein. We konden het in het Journaal zien. We konden vooral zien hoe de heer Sienot zijn koffers pakte. Toen de treinen door een staking niet bleken te rijden, kozen hij en de heer Van der Lee niet de gemakkelijkste oplossing, en besloten zij samen met een hybride auto naar Madrid te reizen. Na een lange reis van ruim 1.700 kilometer kwamen ze aan. Door de lange reis ontstond er ook een band. 's Avonds deelden ze zelfs een cheesecake.

(Hilariteit)

De voorzitter:

Het was alleen geen slimme zet, want de volgende dag waren ze allebei ziek.

(Hilariteit)

De voorzitter:

Wie met de auto heen gaat, moet natuurlijk ook met de auto terug. Maar toen ze op vrijdagochtend wilden vertrekken, bleek de accu van de auto leeg.

(Hilariteit)

De voorzitter:

Ze hebben natuurlijk hulp laten komen, alleen de monteur kreeg onderweg zelf een aanrijding. Gelukkig zijn ze vanavond hier aanwezig.

(Hilariteit)

De voorzitter:

In alle hectiek van het afgelopen jaar zag ik ook mooie allianties ontstaan. Tussen meneer Graus en mevrouw Ladders bijvoorbeeld, tijdens de begrotingsbehandeling van Economische Zaken en Klimaat, die door mevrouw Ladders op dat moment werd voorgezeten. Meneer Graus

ging natuurlijk weer over zijn spreektijd heen. Mevrouw Lodders kapte hem af en stelde voor om samen een kopje koffie te gaan drinken, om hem de spelregels van de begrotingsbehandelingen uit te leggen. Dat zou ze doen, waarop meneer Graus bekende: u zou nog met mij gaan zwemmen op het dak van een hotel in Berlijn.

(Hilariteit)

De voorzitter:

Daar schrok mevrouw Lodders ontzettend van, en ze riep: nee, nee, nee, dat zou u niet gaan vertellen!

(Hilariteit)

De voorzitter:

En tijdens de begroting van Sociale Zaken vroeg de heer Jasper van Dijk of minister Koolmees met hem mee wilde gaan winkelen, waarop ik zei: dan kunnen jullie gelijk een mooi pak voor de heer Kwint gaan kopen. De heer Van Weyenberg wilde daar zelfs aan meebetalen.

(Hilariteit)

De voorzitter:

Maar wat 2019 in het bijzonder kenmerkt, is dat de Tweede Kamer het brandpunt was van het debat. Dat is natuurlijk altijd zo geweest. Maar met de vele maatschappelijke protesten werd het nóg duidelijker en zichtbaarder. In maart kwamen de leraren massaal naar het Malieveld. Later dit jaar raakten de wegen naar Den Haag verstopt door de boeren en de bouwers. Min of meer gelijktijdig met de protesten debatteerden wij in de Kamer over de stikstofproblematiek en pfas, met een volle tribune en meekijkzalen. Ook bij de behandeling van de begroting van Onderwijs waren er honderden leraren, scholieren en ouders aanwezig in de Kamer. De burger weet de weg naar Den Haag te vinden. De mensen over wie wij hier praten, eisen dat zij gehoord worden, dat hun stem een plek krijgt in de debatten die wij voeren. Soms doen ze dat heel letterlijk. In de afgelopen weken debatteerden we met elkaar over de problemen met de kinderopvangtoeslag. Het is een kwestie waar Pieter Omtzigt, Renske Leijten en de andere woordvoerders zich in hebben vastgebeten. Pieter en Renske kregen er maandag de prijs voor de Politieke Prestatie van 2019 voor. En Hans Goslinga schreef er afgelopen weekend een mooie column over in Trouw. Hij zei dat deze vasthoudendheid van Kamerleden bijdraagt aan het institutioneel bewustzijn van het parlement en dat het emotionele debat over de toeslagenkwestie ook heeft bijgedragen aan de functie van de Kamer als publieke arena.

Samen met de debatten over de moord op Anne Faber, het ongeluk met de stint en de moord op Joost Wolters, vond ik het debat over de kinderopvangtoeslag een van de meest indrukwekkende debatten van het afgelopen jaar. Op de publieke tribune zaten veel gedupeerde ouders. Sommige ouders applaudisseerden na de inbreng van Kamerleden. Het is dan best lastig om te zeggen dat het woord aan de volksvertegenwoordiging is, juist omdat we begrijpen dat het hen heel direct raakt.

Wij staan er misschien niet altijd bij stil, maar zulke beladen debatten zijn ook moeilijk voor de mensen die in deze zaal werken. Ook zij krijgen alle emoties mee. Een groot compliment kregen zij van Nausicaa Marbe. In De Telegraaf schreef ze over de medemenselijkheid die ze bij het debat over de kinderopvangtoeslag zag bij de medewerkers die bij het debat aanwezig waren: "Een man die op de tribune zijn emoties niet meer kon bedwingen, verliet de zaal onder begeleiding van een bewaker die eerst bij hem knielde en een troostende hand op zijn schouder legde. Dat beeld spreekt boekdelen." Het was geen bewaker die de man naar buiten begeleidde, maar onze bode Leendert Pollie. Samen met zijn collega's en alle andere Kamermedewerkers en fractiemedewerkers staat hij dag in, dag uit voor ons klaar. Of het nu gaat om de inhoudelijke ondersteuning van de griffies, Bureau Wetgeving, de DVR of de fractiemedewerkers, om de mensen van de schoonmaak, de beveiliging, het Restaurantbedrijf en al die andere disciplines die nodig zijn om ons werk in dit gebouw te kunnen doen, wij kunnen altijd op ze terugvallen. Ik wil hen namens ons allemaal heel, heel hartelijk bedanken.

(Applaus)

De voorzitter:

Wie ik ook speciaal wil bedanken, zijn alle onderzoeksjournalisten. In het afgelopen jaar hebben hier veel politiek gevoelige debatten plaatsgevonden, mede dankzij hun onderzoek. Het gebeurt steeds vaker dat journalisten zich vastbijten in dossiers en de onderste steen proberen boven te halen. Ik ben blij dat we in een land leven waar kritische journalisten hun werk in vrijheid kunnen doen. Dat hoort bij een democratie. Zij helpen ons bij onze controlerende rol en houden ons een spiegel voor over onze eigen werkwijze en handelen.

Natuurlijk mag ik de twee ondervoorzitters Ockje Tellegen en Martin Bosma niet vergeten, net als de rest van het Presidium: Madeleine van Toorenburg, Vera Bergkamp, Tom van der Lee, Ronald van Raak, Joël Voordewind en Henk Nijboer. Ik ben blij met jullie en met onze samenwerking. Het is prettig dat we ons samen inzetten voor dit mooie instituut.

(Applaus)

De voorzitter:

Ik wil de journalisten die op de publieke tribune aanwezig zijn heel erg bedanken. Dat zijn Wouter de Winther van De Telegraaf, Mark Lievisse Adriaanse, Rik Rutten en Pim van den Dool van de NRC. Fijn dat jullie er zijn!

Ik ga afronden. Lieve collega's, we staan aan de vooravond van opnieuw een vol jaar. Hoewel de verhuizing naar B67 is uitgesteld, gaan we door met de voorbereidingen. Het zal niemand zijn ontgaan dat er inmiddels een nieuwe architect is aangesteld. Hoe dat precies is verlopen, daar heb ik geen actieve herinnering aan.

Wat volgend jaar ook centraal staat, is de viering van 75 jaar vrijheid. Als Tweede Kamer staan we daar natuurlijk bij stil. Wij organiseren verschillende activiteiten. Het lijkt mij heel bijzonder om in dit jubileumjaar met jullie, het liefst

met allemaal, Auschwitz te bezoeken. U krijgt daar morgen een e-mail over.

Ik wens u nu echt een goed reces toe. U heeft hard gewerkt; het is verdiend. Geniet van de gezelligheid die deze tijd van het jaar met zich meebrengt, maar vooral ook van de warmte van familie, gezin en vrienden. Ik zie u graag terug in het nieuwe jaar, in goede gezondheid en vol energie.

Dank jullie wel.

(Applaus)